

երբեմն չի դնել. օրինակի համար տանու-
տեան այս տողին մէջ.

Գլուխէ էիք / դու մոցա համար (36)

ուր ըթին կարեւորութիւնը ակնբերւ է,
ապա թէ ոչ բառաւորակ կը կարգացուի, և
ոտանաւորը կը կաղայ:

Ութամանկ սա տողին մէջ

Մըսքով հետու / կըլլամաս.

կարեւորագոյնը չի դնել: Մետասանոտեան
(հետեւեալ տողին մէջ

Ուզո՞ւմ ես դու / տեսնել վսեմ / բնութեամ
Մի՛ հրաշքը / . . .

և հնգամանկ սա տողերը.

Գնա ցուրտ ծանո.

Քո մէջ չկայ սէր

Զկայ զգացմունք

Քո մէջ չկայ կեանք

Կեանքի հըրապոյր.

Շատ աւելի լաւ կ'ըլլար, և պէ՛տք էր
ալ գրել՝ ընթերցման դիւրութեան և ոտան-
աութիւնները վերցընելու համար

Գրմա ցուրտ ծըմնո

Քո մէջ չըկայ սէր

Զըկայ ըզգացմունք (տգեղ)

ինչպէս վերջինին մէջ կը դնէ, են, են:

Ընդհանրապէս հայերէն կը խօսի Մա-
տուրեան. կամ թէ ըսեմ, իր օտար բա-
ռերը շատ անշնան են բաղդատմամբ ուրիշ
ռուսահայոց օտար բառերու լեզուին, ունի
բանի մը իրեն սիրելի թուրք բառեր, օրի-
նակի համար աղա, ջք, եար, զօր տոռիմ
(65) դոքորան (66), ազիզ (76), եարսոք
(87), են, և ծնկալոչ խառնափնդոր բառը,
որոնց կարգէն կրնանք թուել նաև Օ՝ զար-
մացականը՝ որ հայերէն չէ, և որ ստէպ կը
տեսնուի. որոնց հետ Մատուրեանի բառա-
բանէն պակսիլը փափաքելի և յուսալի է:
Կը կընենք հոս ակնարկինս, որ առանց
մեր ուղեղուն՝ սեւեռամունքի փոխուեցաւ: Մեր
բըած քանի մը դիտողութիւններ՝ Մատու-
րեանի քերթուածոց յարգը նուազեցընելու

դիտաւորութիւնը չունին. մանաւանդ թէ այն
յարգէն էր որ ստիպեց զմեզ ընելու զանոնք.
վստահ ըլլալով՝ որ եթէ այն մի քանի տա-
ղաչափական թերութիւնները չտանուէին,
շատ աւելի մեծ կ'ըլլար անոնց յարգը. և կը
սիրենք յուսալ՝ որ Մատուրեան իր յաջորդ
քերթուածոց մէջ, կամ նոյն իսկ առաջին
հատորին՝ որ սպասած է՝ և որու մէջ՝ եւս
քիչ շատ ուղեղելիքներ կը գտնուին՝ անշուշտ
վերստին տպագրութեան առնի ուշ կը դնէ
ըստածներուն:

Հ. ԱՐՄԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՆՈՐԱՏԻՊ ՎԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

2. Ա. Ահարոնեանց Բաշօն (Պատկեր)
արտատպուած Մշակ լրագրից, Թիֆլիս. տպ.
Մ. Շարաձէ և ընկ. Նիկ. 21. 1899. —
Գիրեն է 5 կողմէ: Գիրքը կը բաղկանայ 40
էջերէ, տպագրութեան և թուղթ մաքուր են:

Վիպասանութեան մեծ դիպացն է մի ծե-
րունի որսորդ «Ղզրօ». հեղինակը ճար-
տար կերպով կը նկարագրէ ասոր լեռնցի
կազմութիւնը և վայրագ բնաւորութիւնը: Ըն-
թերցողը՝ Ղզրօն միշտ արտաճմիկի վիճակի
մէջ և կարեկցութեան արժանի կը տեսնէ:
Այս ծեղունի գեղջուկն՝ տեսնելով որ իւր ամ-
բողջ ընտանիքը քրդերն կը յափշտակեն կը
տանին, յուսահատած, կ'այրէ ամբողջ տու-
նը իւր բոլոր կարասիներով, և կը սկսի իւր
փոքրիկ որդւոյն հետ թափառական շրջիլ,
և վերջապէս վրիժառու զազանային արհն-
հեղութիւն մ'ընելով, կը բանտարկուի և
փոքրիկ պատկն բոլորովին որք կը մնայ.
Հոս կը վերջանայ վիպասանութիւնը, առանց
յայտնելու ո՞չ բանտարկեալին և ո՞չ նորա խեղճ
որդւոյն (թուամ) վախճանն:

3. Ասորպետ ծանօթ հայ վիպասանը,
վերջերս ի լոյս ընծայեց մի քանի նոր վիպա-
սանութիւններ, որոց երկուքն յատանգեղերի
և Առաքելի վրայ կը փութանք փոքրիկ տե-
ղեկութիւն մը տալու: Ընդհանրապէս Ասոր-
պետ, անփոյթ չ'ըլլար, իւր վիպասանու-
թեանց մէջ զանց ընելու կամ աւելորդ հա-
մարելու վիպասանական համեմները, թէեւ
զանոնք պարիեշտութեամբ կը գետնել պատ-
մութեան մի քանի պլանկարգութեանց մէջ:

Միհրչիկ Ա. Ահարոնեանց իւր վերոյիշեալ Քաջօրին մէջ ամենեւին նոյնպիսի հաւանքներ չէ գործածած, և սակայն իբրեւ ճարտար վիպասան և նոյն իսկ իբրեւ համակրելի գրիչ Ատրպետի հետ (եթէ չենք սըխալիք) գրեթէ զուգահաւասար կրնայ մըլցանակի արժանանալ:

Ճառանգներն մէջ, մեծ դեր կը խաղան Մամօ և Արտաշէս անձինք: Քէալաշ անձն շնորհիւ իւր գոռոզութեան և ապշութեան, Մամօն իրենց գիւղին (Թէմրանի) բռնաւորն կ'ընէ, և անոր համար կը պատրաստու մեծաշէն պարսպաւոր ապարանք մը, ուր յետոյ Քէալաշ ողորմելի վերջ մը կ'ունենայ և ամբողջ Թէմրանի ժողովուրդը, նոյն բռնաւորին լեպելտի բնաւորութեան զոհ կ'ընէ: Բայց Քէալաշի սրբին՝ որչափ կրակոտ և արիասիրտ, սակայն խոհեմութեամբ՝ գերութեան մէջ տարբէն առնելով, կ'ընկերանայ մի քանի ուրիշ գաղաթի երիտասարդաց հետ և կը բաւէ հօրը անիրաւութիւնները: Եւ ժողովուրդը որ Թէմրանի մէջ հազիւ չոր հասց մը կը գտնէր և զոր իւր արտասունքով թընկելով կ'ուտէր, այսպիսի խիստ դառն կացութեան մէջ, ահաւաստի Արտաշէս իւր խմբով կը գիւղուի կը ջլատէ բռնաւոր Մամօն գործութիւնը: Կայրէ կը տապալէ Մամօն ամրակազմ ապարանքը, հոն պատեւազմի մէջ մի քանի ընկերներով կը նահաւակուի, և բոցերու մէջէն իւր յափշտակութեամբ մայրը, դուռ գալով, կը համբուրէ զինքն և կը հեկեկայ: — Դու բաւեցիր հօրդ մեղքը բու կեանքովը, որդի, դու ազատեցիր ինձ և բու բոցը անօրէն Մամօյի ճիրաններէց: Ես բու մահը չեմ սղալու, այլ պիտի թաղեմ կրծքես մէջ սրտիս կակիծը ու պիտի գնամ ալ ու կտանաչ հանգիստ, որպէսզի ինձ տեսնին ու թեզ նման որդիք շատ ծնեն հայ մայրեր —:

Արտաշէսի և իւր խումբի բաշ նահատակութեամբ, Թէմրանի տխուր ողբերգութեան վրայ բշշուեցաւ զուարթութեան և ազատութեան վարագոյր մը — Յարաւմէ:

Յիշեալ վիպասանութիւնը կը բաղկանայ 88 էջերէ. գինն է 30 կ.: Դիմէ Թիֆլիսի կենտրոնական Գրադատաւանօր:

4. Երկրորդ վիպասանութիւնն (Առաքել) որ 74 էջեր կը բաղկանայ կ'արժէ 1 ռ. 25 կ.: Դիմէ վերոյիշեալ հասցէին:

Առաքելի երկրորդ վիպասանութեան հերոսն է Առաքել անուն 1870 ատենները, Արտասուշի գիւղացի հայ մը. որ իւր հայրենիքը թողլով ծերունի մայրը, նոր հարսը, ինքը կը գողթէ դէպ ի Պօլիս հարստանալու և նորէն հայրենիք դառնալու մտքով, և այն յուսով որ կարենայ ընտանիքը աղբատուութեան անտանելի վիճակէն ազատել: Առաքել զսպելով իւր արտասուքն, վերջին ողջմը կու տայ իւր տան և սիրելիաց ու կը հեռանայ և եօթը տարի իւր անխոնջ և տաժանելի խոհակերի արհեստով՝ Պօլսոյ Շիշմանեաններու պաշտօնի մէջ կը ծառայէ. դառն և պաղատանաց նամակներ կը ստանայ իւր հարսէն որ կը հրաւրէ զինքը հայրենիք վերադառնալու. բայց, Առաքել կը ստիպուի սակն նեղութիւն յանձն առնուի, բաւական ստակ գումարելու և անով իւր աղբաւ ընտանիքը կազմուրելու մտքով. ուստի իւր պանդխտութեան տարիները կ'երկարաձգուին. տան նիւթական և բարոյական կարօտութիւնը կը ճնշեն անոր երիտասարդ կուրծքը և վերջապէս այնքան պաշտօնավարութեան ժամանակ 300 օսմանեան ոսկի իւր անխոնջ ջրտնկելով վաստկելով, կը պատրաստուի իւր սիրելիներուն վերադառնալու: Բայց փոխանակ ոսկիներով դառնալու, կը մոտաձէ ապրանքներ միասին տանել և հոն թանկ ծախելով, ստակի տէր ըլլալ և ընտանիքը լաւ կերպով ապրեցնել. ուստի Տիրան պէլի մթերանոցէն կը ջոկէ ուզած ապրանքները: Գիշեր էր, կը վճարէ 300 ոսկին և ժամանակ չըլլալով նոյն գիշեր հոն կը թողու ապրանքները, երկրորդ առաւօտ առնելու համար:

Առաքելին համար թշուառ արեւն ծագեր էր, և Տիրան պէլի մթերանոցը պաշտօնեայք կնքած էին. ուրեմն սնանկացիք էր Տիրան պէլը, և Առաքելի եօթը տարուան անտանելի աշխատութեան իրաւացի վարձքը աւերաւ կերպով ոչնչացած և ընտանեաց յոյսը բոլորովին փճացած. այս դէպքէն Առաքել ինչպէս կայծակնահար չըլլայ, ինչ-

պէս չեւեղաբարի . Տիրան պէյ Առաքելի նման ուրիշ շատ աղքատներ, այս իւր սնանկութիւնով, այսպիսի դառն վիճակի կ'ենթարկէ: Յուսահատած էր; շուարած էր Առաքել, կը սպասէր դատաստանի, շարաթներ ամիսներ կ'անցնէին, վերջապէս կը բացուի դատաստանը. երբ դատն ի նպատակ Տիրան Պէյի կը վերջանայ, այլ եւս Առաքելի համար ապրիլը աւելորդ էր համարուած . հեղեղնագործութեան կը զիմէ և մի կացիներ հարուածով կը տապալէ Տիրան պէյը և մի բանի ամիս վերջը ձեռքի շղթաներն խզելով, կը սպաննէ նաեւ Միհրատ պէյը. և այս երկուքն որ իրեն կործանման պատճառ եղած էին՝ երբ վրէժ կ'առնու, միեւնոյն ատեն տիւր կեանքին վերջ կու տայ զատարանին բարձր գատիկոնի պատուհանէն ինքզինքն վար նետելով:

Արդար նախահաճութիւնը, Առաքելի անմեղութիւնը յիշեց. և անոր ընտանիքը ուստիսացուց տան փողը որդւոյն ուշիմ և յաւաք զիրքով որ և այժմ կ'ապրի և «վարդի պէս ընտանիք է պահում» . Եր վերջապէս նենք Ատրպետի այս երկրորդ վիպասանութեան վրայ գրած ծանօթութիւննիս, յիշեցնելով ընթերցողաց, որ Ատրպետ թէեւ չունի մեր մեծ վիպասանին Ռաֆֆիի ծաղկեալ ոճն գրութեան, բայց իւր ձգող գրին զուցէ աւելի գերազանց տեսնուի: Նաեւ Ատրպետ հայ գրականութեան մէջ պիտի ունենայ պատուաւոր դիրք մը ինչպէս Ռաֆֆին:

Հ. Ս. ԵՐԵՄ.

ՐԵԻԵԼՔ: — Պօլսոյ ազգային, գրական եւ քաղաքական, գիտական, Ժողովրդական օրաթերթ . Խմբ. Հրահան Ասատուր: —

Գինն է 40 ֆռ.:

Հասցե՝ Direction du journal *Aréopole* (Galata) CONSTANTINOPLE.

ԶԱՆՈՒԾ ՁԱՆՈՒԾՈՐԳ

ԹՐԲԱՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

ԱՐԵՒԵԼՔ. — Հրանտ Ասատուր ծանօթ թրքահայ Հրապարակագիրը, տրամաբանական խմբագրական յօդուած մը կը հրատարակէ յիշեալ թերթի (թիւ 3939) մէջ. ուր փափաք կը յայտնէ որ Պօլսոյ Ազգային Ուսումնական վարչութիւնը ուշապրութեան առնու Ուսուցիչներու Հանգստեան թոշակի խընդիրը . իւր յօդուածին շարժառիթ կ'ըլլայ վերջերս Տփղիսու Ներսիսեան վարժարանի ուսուցիչներու Հանգստեան թոշակի վաւերացումն, որոյ մասին կը գրէ:

«Վարժարանին Հոգաբարձութիւնը իր կողմէ որոշեալ է օգնել թոշակաւորին, յասկացնելով անոր ստանդընից տարուան համար 3000 րու. պիլի մպատ, որպէս զի կազմուի զրամագլուխ մը և թոշակարկող կարենայ գործիլ յաւղդ կերպով»:

Նորէն Ռուսահայք օրինակ կ'ըլլան մեր թրքահայ ազգայիններուն, որ կրթական շարժման դեռ աւելի կարեւորութիւն տան, խրատուեն և վարձատրեն այն ծերունի վարժապետները. որոնք ամբողջ իրենց կեանքը մաշեցուցած են Հայրենի Համրակներու մտաց դաշտը մշակելու: Արժանաւոր և յարատեւ ազգային ուսուցիչներու՝ անհրաժեշտ է Հանգստեան թոշակը: Ո՛րք բարեբարութիւն՝ ողորմութիւն մ'է, բայց այս և ասոր նման ուրիշ պարագաներու մէջ պարտք մը կը նկատուի, և նորա գործադրութիւնը եթէ պահանջուի ազգին Հարուստներէն, կամ ուսումնական վարչութիւնէն, զա ապօրինաւոր և անիրաւ պահանջ մը չէ: Վարժապետ մը որ յետ այնքան անխնայ աշխատանաց և ջրբտանց, յոգնածութենէն՝ կը ստիպուի թողուլ ուսուցչական աթոռը և Հանգստու առնու, այդ ուսուցիչն ինչպէս կարենայ ապրիլ, եթէ ազգային բարերար գանձանակը չկարկառէ իւր լուծան, ինչպէս ապրի, բանի որ ի բաց առեալ ուսուցչական արժեւոր, չի գիտեր մի ուրիշ արուեստ: Պէտք չէ՞ նուիրատուութիւն մը, պէտք չէ՞ որ ծերունի ուսուցչին խանգարուած առողջութիւնը պարզապէս և Հանգիստ առնու պարտասեպ կուրծքը. և սակայն Ռուսահայ գովելի շարժ.